

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
ректора комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради**

Нечипоренко Валентини Василівни

**на дисертаційне дослідження Чупахіної Світлани Василівни
«Формування готовності майбутніх учителів до використання
інформаційних технологій (ІТ) в інклюзивному навчанні учнів з
особливими освітніми потребами», представлене на здобуття ступеня
доктора педагогічних наук**

за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка

Глобальною світовою тенденцією сучасності є незворотне поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), їх проникнення в усі сфери життя суспільства і перехід до неперервної, відкритої освіти, що створює основу інформаційного суспільства. Законодавча база України висуває перед системою вищої освіти завдання вдосконалення змісту підготовки педагогічних кадрів з урахуванням досягнень розвитку науки, техніки і технологій, а також використання програм, які реалізують можливості інформаційних технологій в професійній діяльності. Учитель, як провідний фахівець інклюзивного освітнього процесу, здійснює навчання, виховання і корекційно-розвиткову роботу з усіма учнями класу, враховуючи їхні особливі освітні потреби. Відтак, актуальності набуває дослідження Чупахіної Світлани Василівни щодо підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до реалізації завдань інклюзивного навчання дітей в умовах Нової української школи з урахуванням вимог інформатизації сучасного суспільства.

В процесі вивчення стану розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій (ІТ) в інклюзивному навчанні учнів з особливими освітніми потребами

авторкою запропоновано теоретико-концептуальне та емпіричне обґрунтування структурних компонентів, механізмів і закономірностей вдосконалення підготовки майбутніх учителів, опанування ними методів роботи із сучасними ІТ, оволодіння методикою проектування освітнього процесу на основі використання програмних засобів навчання.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади проблеми готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному освітньому середовищі» на основі аналізу основних концептуальних підходів у формуванні готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти дисертанткою доведено, що пріоритетними в сучасних умовах методологічними регулятивами є особистісно зорієнтований, компетентнісний, студентоцентризований і синергетичний принципи навчання.

Обґрунтовано концептуальне положення про те, що в контексті підготовки фахівців у сучасних закладах вищої освіти використання інформаційних технологій (ІТ) позитивно впливає на якість освіти загалом й забезпечує їхню готовність до впровадження в інклюзивне освітнє середовище спеціальних комп'ютерних програм, необхідних для розв'язання професійно-педагогічних завдань.

Аргументовано і переконливою є авторська позиція стосовно інтерпретації готовності до професійно-педагогічної діяльності як цілісного, стійкого, інтегрального і складноструктурованого компонента фахової компетентності, що забезпечує здатність до виконання самостійної функції фахівця. З'ясовано, що універсальними показниками готовності педагогів є цілісність, стійкість, інтегративність, динамічність, полікомпонентність означеного компонента фахової компетентності.

На засадах теоретичного аналізу авторкою уточнено сутність понять, що складають науковий тезаурус дослідження: «інклюзивна ІТ освіта»; «професійна готовність учителя до організації інклюзивного комп'ютерно

зорієнтованого навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами»; «побудова індивідуальних освітніх траєкторій».

У другому розділі «Використання інформаційних технологій в оптимізації навчальної діяльності молодших школярів з особливими освітніми потребами» обґрунтовано особливості впровадження інформаційних технологій у навчальну діяльність молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Для визначення індивідуальної траєкторії навчання й поступу учнів зазначеної категорії засобами ІТ дослідницею виявлено та обґрунтовано особливості розвитку пізнавальної сфери з урахуванням психолого-педагогічної діагностики. Розкрито основні психолого-педагогічні умови ефективного використання можливостей інформаційних технологій у роботі з учнями з особливими освітніми потребами, зокрема, з ускладненням процесів розвитку та соціалізації. Запропоновано зміст, організацію та апробовано методику роботи із використанням інформаційних технологій для розвитку учнів в інклюзивному навчанні. Доведено ефективність запропонованої комп'ютерно зорієнтованої методики роботи з учнями з ускладненням процесів розвитку та соціалізації для розробки рекомендацій з формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах комп'ютерно зорієнтованого інклюзивного середовища закладу освіти.

Визначено та узагальнено комплекс корекційно-розвиткових завдань у педагогічному процесі застосування ІКТ та порядок використання інформаційних комп'ютерних технологій з урахуванням завдань навчання: для підвищення мотивації, саморозвитку, самоконтролю, зміцнення та екстраполяції набутих навичок під час нової діяльності, в якій учитель стає партнером, здатним надавати, за потреби, необхідну допомогу. Авторкою доведено, що за таких умов набуття функціональної готовності до вільного користування комп'ютером стає впливовим чинником у переході потенцій дитини із зони її найближчого розвитку на рівень актуального розвитку, що

забезпечує становлення такої центральної риси особистості, як самостійність (за Л. Виготським – основний психолого-дидактичний механізм розвитку).

За результатами наукового аналізу дисертанткою встановлено, що ІТ, як додатковий набір можливостей корекції порушень у розвитку школярів, здатні забезпечити синергізм педагогічного впливу, результатом якого стає узгодженість усіх засобів, що використовуються фахівцями для забезпечення інтерактивності та діалогового характеру освітнього процесу, для корекції та розвитку мовлення, пам'яті, мислення, формування в учнів умінь аналізувати, узагальнювати, абстрагувати, умінь пошукової діяльності, самостійного навчання.

У третьому розділі «Формування готовності майбутніх учителів до реалізації інклюзивного комп'ютерно зорієнтованого навчання (на прикладі вчителів початкової школи)» здійснено аналіз практики забезпечення готовності учителів до організації інклюзивного комп'ютерно зорієнтованого навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами, запропоновано концепцію формування зазначеної готовності, механізм побудови індивідуальних освітніх траєкторій фахівців здобувачів вищої освіти.

Дослідницею з'ясовано, що для реалізації можливостей ІТ у роботі вчителів початкової школи в процесі їх фахової підготовки важливо організовувати діагностику готовності майбутніх педагогів до впровадження ІТ у професійну діяльність; добирати, аналізувати та презентувати теоретичний матеріал для навчання здобувачів за допомогою ІТ; практикувати досвід упровадження ІТ у процес викладання різних навчальних дисциплін; розробляти плани-конспекти уроків з урахуванням можливостей ІТ та апробувати їх під час практичної підготовки; укладати електронне портфоліо педагога; проводити моніторинг мотивації учнів до навчання та запроваджувати нові цікаві методики; використовувати та створювати електронні освітні ресурси (ЕОР) для освіти дітей з ООП.

Заслуговує на увагу те, що С.В. Чупахіна у межах дослідження з формування готовності майбутніх учителів до використання ІТ в інклюзивному навчанні учнів з ООП визначила базовими такі актуальні в сучасних умовах методи навчання, як інтерактивні методи, метод проєктів, метод змішаного навчання (blended learning) тощо.

Не викликає заперечень обґрунтування С.В. Чупахіною етапів побудови індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) майбутнього вчителя: діагностичного етапу (визначення базового рівня компетентності); мотиваційно-цільового (формування мотивації); проєктування змісту модуля; вибору структури ІОТ (раціональний розподіл послідовності вивчення дисциплін, засвоєння навчальних модулів, форм та засобів навчання, постановка мети, завдань і провідних напрямів щодо побудови ІОТ з низки дисциплін); організаційно-супровідного етапу (власне вибір траєкторії); оцінного етапу (опис очікуваного результату з дисциплін предметної галузі «Сучасні інформаційні технології»).

У четвертому розділі «Система підготовки майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи» авторкою представлено структурно-логічну модель системи формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні молодших школярів з ООП в умовах інтерактивного інформаційно-комунікаційного середовища ЗВО;

Практично значущим здобутком дослідницької роботи С.В. Чупахіної є виокремлення та обґрунтування змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання ІТ, зокрема: загальної підготовки (вивчення дисциплін, зорієнтованих на засвоєння основних понять ІКТ); психолого-педагогічної (вивчення основних напрямів застосування ІТ в освіті та підходів до інклюзивного навчання); предметної (вивчення особливостей використання ІТ у певній галузі); спеціальної (вивчення

особливостей розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями і методичних підходів до їх навчання з використанням ЕОР).

Дослідницею запропоновано авторську систему підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання ІТ в інклюзивному навчанні учнів з ООП, репрезентовану у формі дисципліни за вибором «Інформаційні технології в інклюзивному навчанні дітей з ускладненнями процесів розвитку та соціалізації».

В процесі дослідження проведено дослідницько-експериментальну перевірку, яка засвідчила ефективність обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов формування готовності здобувачів до означеної діяльності. Здійснено прогностичне обґрунтування розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні учнів з ООП.

Виправданими є обґрунтовані дисертанткою критерії для визначення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до використання ІТ у навчанні учнів з особливими освітніми потребами, а саме: мотиваційний (бажання здобути певний рівень вмінь використовувати ІТ в професійній діяльності), когнітивний (система знань, умінь і навичок оволодіння ІКТ як користувача), конативний (процес та результат виконання розумових дій, що вивчалися на основі аналізу академічної успішності здобувачів за результатами заліково-екзаменаційної сесії), рефлексивний (усвідомлення інформації здобувачами, перетворення її шляхом самостійного вибору завдань з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей, потреб).

Динаміка підвищення рівнів сформованості досліджуваної готовності здобувачів вищої освіти доводить педагогічну доцільність та ефективність розробленої і теоретично обґрунтованої структурно-логічної моделі системи формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні молодших школярів з особливими освітніми потребами в умовах інтерактивного інформаційно-комунікаційного

середовища закладу вищої освіти, а також педагогічних умов її ефективної реалізації.

Отже, чітка логіка наукового пошуку, широка експериментальна база, використання сучасних методів проведення наукового дослідження засвідчують доцільність і обґрунтованість методологічного підходу С.В. Чупахіної, завдяки чому вдалося реалізувати визначені завдання і досягнути мету, забезпечити послідовність проведеного дисертанткою дослідницького процесу і підтвердити достовірність авторських концептуальних ідей і положень. У висновках знайшли відображення основні результати, отримані авторкою у науковому дослідженні.

Дисертація підготовлена з дотриманням вимог до наукового стилю та оформлення роботи, авторський текст є завершеним і цілісним. Чітка й логічна композиція роботи забезпечена за рахунок систематизації матеріалу у вигляді таблиць, доречного унаочнення інформації у формі діаграм і гістограм, наявності змістовних узагальнень та висновків, що є достатньо виваженими, достовірними, науково обґрунтованими та структурованими відповідно до поставлених завдань.

Зміст автореферату та анотацій, поданих українською та англійською мовами, висвітлюють основні положення змісту дисертації. Кількість та обсяг опублікованих праць переконує в належній апробації та впровадженні основних положень дослідження.

Авторкою дисертаційного дослідження проведена ґрунтовна аналітична робота з філософськими, психологічними, педагогічними науковими джерелами. Перелік використаної літератури містить державні документи, періодичні видання, зарубіжні та вітчизняні наукові праці, сучасні інформаційні ресурси у загальній кількості 408 джерел, у тому числі 46 – іноземною мовою.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження «Формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій

(ІТ) в інклюзивному навчанні учнів з особливими освітніми потребами», слід звернути увагу на окремі зауваження та побажання:

1. Слід зазначити, що в поданій роботі, на нашу думку, недостатньо приділена увага компетентностям викладачів закладу вищої освіти, сукупність яких є важливим чинником формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій.

2. Бажано було б посилити науково-аналітичну спрямованість окремих підрозділів роботи, які мають переважно описовий характер.

3. Вважаємо, що у межах опису формувального експерименту (розділ 4, параграф 4.2) бажано було б більш детально висвітлити етапи підготовчої роботи й додати характеристику показників відповідно до обґрунтованих критеріїв.

4. В описі результатів експериментальної роботи не вистачає аналізу труднощів, які виникли у процесі експерименту, а також уточнення нових складових і процесів, які є актуальними у формуванні готовності майбутніх учителів початкової школи до використання ІТ у навчанні учнів з особливими освітніми потребами.

5. Висновки до розділів є досить стислими і не завжди вичерпно відображають основну інформацію про проведену роботу.

6. Робота тільки виграла б, якби у додатках дисертантка ширше представила власний методичний матеріал з дослідженої проблеми.

Висловлені зауваження здебільшого є дискусійними і мають рекомендаційний характер, не знижуючи наукової цінності дисертації. Загалом рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Отже, дисертаційна робота на тему **«Формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій (ІТ) в інклюзивному навчанні учнів з особливими освітніми потребами»** є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, характеризується безперечною актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною

значущістю; містить значні наукові здобутки, нові, раніше не захищені наукові положення й обґрунтовані висновки, повністю відповідає чинним вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами), а її авторка **Чупахіна Світлана Василівна** заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор комунального закладу вищої освіти

«Хортицька національна

навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

[Handwritten signature]

Нечипоренко В.В.

Особу т.п. пис
нач. В.В.

нач. В.В. Нечипоренко